

**TA'LIM MUASSASALARI O'QUVCHILARINING KASB
TANLASHDA UCHRAYDIGAN MUAMMOLARI VA ULARNING
YECHIMLARI**

Islomova Dilnoza Baxtiyorovna

Buholo viloyati Kogon tumani 1-maktab psixologi

***Anotatsiya:** Ta'lim muassasalaridagi 7-11-sinf o'quvchilarida kasb tanlashda uchraydigan asosiy muammolar, ularning yechimlari, o'quvchi yoshlarni to'g'ri kasb tanlashga ko'maklashish.*

***Kalit so'zlar:** Kasb-hunar, o'smir, o'spirin, motivatsiya, kasb tanlash, vatanparvarlik, ekskursiya.*

Kasb-hunarga yo'naltirish ishlari ta'lim muassasalarida 7-sinfdan boshlanadi. Agar inson o'z qiziqishlari va layoqatidan kelib chiqib , o'zi uchun eng ma'qul kasbni tanlasa , u inson har kuni o'z ishidan zavqlanadi va pozitiv ruhda yuradi. O'z ishidan hayoti uchun energiya va shijoat oladi, hayotini mazmunli o'tkazadi. Ta'lim muassasalarida 7-11-sinf o'quvchilari qaysi kasbga moyillik va qiziqish yuqori ekanini aniqlovchi platforma yaratilgan. Kasbim – kelajagim deb nomlangan bu platforma o'quvchilarni qaysi sohaga qiziqishini aniqlagach, shu sohaga qaysi kasblar kirishi va buning uchun zarur qobiliyat hamda o'zlashtirishi kerak bo'lgan fanlar haqida ma'lumotlar bazasi shakllantirilgan. Bu o'quvchilarga qiziqqan sohasini aniqlab kasb-tanlashga motivatsiya beradi.

Kasb tanlash muammosi o'spirin hal qilishi kerak bo'lgan eng muhim muammolardan biridir. Chunki o'quvchi kelajakdagi egallamoqchi bo'lgan kasb orqali butun bir hayotini hal qiladi. Har bir inson tanlagan kasbi uning kelajagi hisoblanadi. Maktabni bitirguncha hamma o'quvchilar ham bo'lajak kasbni aniq tanlay olmaydi. Buning sababi esa o'spirinlarning barcha kasblar to'g'risida aniq ma'lumotga ega emaslik hisoblanadi. Bu kasb faoliyati bilan amaliy bilimlarning

kamligi hisoblanadi. Ba'zi o'spirinlar kasblari haqida aniq tasavvurga ega bo'ladilar, rejalarini oldindan tuzadilar. Ba'zilar esa kasblarni ota-ona yoki boshqa kattalarning ta'risida tanlaydilar. Ba'zi o'spirinlar esa bo'lajak kasblarini tasodifiy sabablarga ko'ra tanlaydilar. Bu esa keyinchalik tanlagan kasbidan ko'ngli sovishi, o'z kasbidan norozi bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin. Kasb tanlash – har bir inson hayotidagi eng muhim tanlovlardan biri. Kasb – nafaqat daromad topish manbayi, balki inson umrining asosiy qismi sarflanadigan faoliyat hamdir. Psixologlar bunday mas'uliyatli qaror qabul qilishda faqatgina atrofdegilarning tavsiyasiga tayanish emas, tahlilning boshqa muqobil variantlarini ham qo'llashni taklif qilishadi. Inson kasb tanlashda juda ko'p omillarga ahamiyat berishi lozim.

Turli kasbiy yo'nalishlar, istiqbolli soha va mutaxassisliklar to'g'risida bilimlarni mustahkamlash kerak. Maktab o'quvchilariga tanish bo'lmagan kasblar bilan ham tanishtirib borish, hozirda talab yuqori kasblarni bilish, bundan o'n yil keyin talab yuqori bo'lishi mumkun bo'lgan kasblar to'g'risidagi ma'lumotlarni to'plab, kasblar bilan yaxshiroq tanishish lozim.

Maktabni bitirish arafasida o'spirin ko'pincha kasblar haqida noto'g'ri tasavvurga ega bo'ladi. Ular tanlagan kasblarining faqat ijobiy yoki aksincha salbiy jihatlarini ko'rishadi. Bunda ota-onalar farzandlariga ko'p narsalarni aniqlashtirishda yordam berishlari kerak. 9-sinfdan boshlab asta-sekin o'zi tanlagan yo'nalish bilan tanishish maqsadida institut va universitetlardagi «Ochiq eshiklar» kunlarida ishtirok etish maqsadga muvofiq. Yoki tanlayotgan kasbingizda faoliyat yuritayotgan shaxslarni ish joyisiga tashrif buyurib, bu kasbning ijobiy va salbiy tomonlarini bilib olishi va shu kasb bilan amaliyotda shug'ullanib ko'rishi joiz. Hozirgi kunda ta'lim muassasalarida amaliyot bilan bog'liq qator muommolar bor.

Shularni inobatga olgan holda kasb tanlash muammosini bartaraf qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi “2022-2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida”gi PF-134-son qarorini ijrosini ta'minlash maqsadida O'zbekiston

Respublikasi Prezidentining qarori, 11-may 2022-yildagi PQ-241-sonli qarori qabul qilindi va qator vazifalar belgilab qo'yildi.

Jumladan, maktab o'quvchilari uchun "Vatanparvarlik" darslarini va poligonlarda 2 kunlik harbiy dala mashg'ulotlarini o'tkazish hamda ularni chavandozlar maktablariga jalb qilish, harbiy qism ofitserlari, serjantlari va Qurolli Kuchlar faxriylari ishtirokida "Vatan tinchligiga barchamiz mas'ul!", "Vatan ozodligi — baxt garovi!", "Vatanga xizmat — oliy fazilat" mavzularida davra suhbatlarini tashkil qilish, o'quvchilarning me'moriy va tarixiy obidalar, madaniyat muassasalari hamda muhofaza etiladigan tabiiy hududlarga tashrifini uyushtirish, o'quvchilarning qiziqishlari, talab va istaklaridan kelib chiqib sport musobaqalari, konsert tomoshalari va san'at asarlari ko'rgazmalarini o'tkazish, buyuk ajdodlarimizning ilmiy va madaniy merosi, ularning ibratli hayot yo'li hamda jahon sivilizatsiyasini rivojlantirishga qo'shgan hissalariga oid targ'ibot ishlarini olib boorish, ulug' allomalarning tug'ilgan sanalariga bag'ishlangan ilmiy haftaliklar, seminar va anjumanlar tashkil etish, hayotiy misollar asosida ota-onalarning farzandlar tarbiyasidagi o'rni, majburiyati va mas'uliyati haqida tushuntirish ishlarini olib borsin, ularni qiziqtirgan va xavotirga solayotgan masalalar bo'yicha ochiq muloqotlar hamda o'quv-seminarlarni tashkil etish, boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'quv rejaga kiritilgan fanlar doirasida mehnat bozorida mavjud bo'lgan turli kasblar to'g'risida tushunchalar berib boorish, kasb egalarining mehnat faoliyati bilan yaqindan tanishish maqsadida 5-7-sinf o'quvchilari uchun turli uchrashuv va sayyor darslarni tashkil etish, 7-9-sinf o'quvchilarining kasbga moyilligini aniqlash bo'yicha tashxislar o'tkazib borish hamda natijalaridan kelib chiqib, ishlab chiqarish korxonalarini, hunarmandchilik markazlari va boshqa tashkilotlarga ekskursiyalar tashkil qilish hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati va o'sish nuqtalariga muvofiq maktab o'quvchilari uchun ustuvor kasblarni belgilash hamda 10-11-sinf o'quvchilarini ushbu kasblarga, shu jumladan kasb-hunarga o'qitish markazlari, mahalla aholisini kasb-hunarga o'qitish maskanlari, qisqa muddatli kurslar ochilgan ta'lim muassasalarida o'qitish choralari ko'rish kabi aniq va izchillikdagi vazifalarni

sanab o'tish o'rinli. Bu vazifalarni bajarish orqali o'quvchi yoshlarni kasb tanlashdagi va mustaqil hayotga qadam qo'yganidagi duch keladigan muammolarning yechimini topamiz. Bu o'quvchilarni bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazish va kelajakda to'g'ri kasb tanlashda ko'makchi hisoblanadi. Zero yoshlar kelajagi-yurtimiz kelajagidir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi "2022-2026-yillarda xalq ta'limini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturni tasdiqlash to'g'risida"gi PF-134-sonli qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PF-241-sonli qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Tashxis markazi "O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish" o'quv qo'llanmasi
4. Toshimov R. G'oziev Ye. G'. "Zamonaviy individual va guruhiy psixologiya". Toshkent, "Universitet" 1999y.
5. Ye.G'oziev, SH.V.Azizova "Tashkiliy psixologiya" Toshkent-1999y.